

1925 чылдың август
31-де үлүп эгелзэн

ШЫН

НИИТИЛЕЛ-ПОЛИТИКТИГ СОЛУН

№ 127
(18860)

2016 чылдың
ноябрь 1
вторник

Садар өртээ хостуг

<http://shyn.ru>

12+

Электронпуг почта:

shyntuva@mail.ru

shyntuva@yandex.ru

Кажан? Каяа? Чүү?

Дүүн

АА ТОМУЙЛААШКЫННАР

Тываның Баштыңы Ш.Кара-оол дүүн, ноябрь 31-де, аппарат хуралына Чазак газының чаа оралакчыларына Аяс-ан-оолду, Александр Брокертти, Бай-Монгушту томуйлаанын дыңнаткан.

МӨҢГҮН-ТАЙГАЖЫЛАР ЭКИ ЭРТТИРГЕН

Октябрь 29-та «Сүбедей» спорт ком-пизинге тыва хүреш маргылдаазын дүүн-Тайга кожууну бедик деңнелге тирген. Баштай 85 килге 104 мөгө шкен. Түңнел салыгда Чимит Чамзы-өөн-Хемчиктен Аян Монгуш октааш, түп үнген.

Улган тиилекчини илередир 84-иниң хүрежинге 8 шырак мөгениң ичче Начын мөгө Сонам Соян (Тес-Аяс Кула (Мөңгүн-Тайга), Чаан мөгө-ын-Белек-Түлүш (Тес-Хем), Начын-Начын Монгуш (Чөөн-Хемчик), Чаан-Эрес Кара-Сал (Сүт-Хөл), Март-оол-Укай (Өвүр), Баазаң Баткар (Эрзин), Ок Ондар (Сүт-Хөл) Моолдун Убса-аймааның Чаан мөгезин октааш, ын. Бо хүрешке Чаан мөгө Эрес Кара-шүүлген, Аяс Кула үжүүрлешкен.

Бөгүн

Артистерниң Концерттери

Октябрь 1-ден эгелеп Тываның күрү-ныры болгаш танчының «Саяннар» ансамбли база анык артистер алай Куулар биле Омак Доңгак ко-нарже концерттиг үнүүшкүннерни эгелээр. Оларны ыраккы Тожунун, дүн-Тайганың, Кунгуртугун чурттак-ры безин көөр аргалыг болур.

Даарта

Национал Культураларның Фестивалы

Октябрь 2-де Кызыл хоорайда Улусчу дылга бажының Тываның күрүне-эрситединиң студентилериниң-инга национал культураларның-ивалы болур. Факультет бүрүзү-с нацияларның төлээлери бооп,-ың езу-чаңчылдарын, оюн-тоглаа-ргүзер.

Идепкейжи Хамаатыларның Шуулганы

Октябрь 3-те Москвага «Сообщес-аттыг идепкейжи хамаатылар-телиниң түңнел шуулганы эгелээр. Тываны төлээлеп ТР-ниң Хөй-ниити-зының удуртукчузу Хонук-оол Мон-нар. Шуулганга Россияда коммер-камаарышпас организацияларның-тын экижидеринче угланган резо-ны бадылаары планнаттыган. А-4-те Х.Монгуш Кремльге РФ-тиң-дентизи В.Путинниң Чаңгыс демниң-е тураскааткан байырлыг хүлээп-кынынга киржир.

• Депутаттың ажил-херээ

ЧЕДИИШКИННИГ-ЛЕ БОЛЗУН!

Интервью

Россия Федерациязының Күрүне Думазының Тывадан депутады Мergen Ооржак төрзэн чуртунга келгеш, чонну хүлээп ап, оларның кириген билдиришкinnerиниң болгаш чагыгларының талазы-биле ажилды организастан, депутат албан-хүлээлгезиниң талазы-биле өске-даа ажилдарны чоруткан. Депутат-биле ужуражып, Күрүне Дума-зынга ооң ажил-херээниң канчаар эгелзэнин сонуургаан мен.

— Мergen Дадар-оолович, Күрүне Думазынга ажил силерниң ниитилел-политиктиг ажил-чорудулгаңарда база бир чаа чада-дыр. Ону республиканың чурттакчылары аажок сонуургап турар. Ооң дугайында чугаалап берип көрүңерем.

— Силерниң айтырыгыңарга харыылаарының мурнунда тыва чонумга өөрүп четтиргенимни илередиң. Күрүне Думазынга соңгулдалар үезинде мени деткип, меңзз көргүскен бүзүрели дээш оларга база катап улуу-биле өөрүп чет-тирдим. Соңгукчуларымның бүзүрелин кызымак ажил-херээм-биле бадыткап, Күрүне Думазының депутадының эргеле-рин ажыглап, Тываның эрге-ажыы дээш бүгү күжүм, эртем-билиим, арга-дуржул-гам-биле туржур мен.

Ам Күрүне Думазында ажилымның эгезиниң дугайында. Ол хамыктың мур-нунда Күрүне Думазының чаа чедиги чыыжының бирги пленарлыг хуралы боору чугаажок. Ооң канчаар эрткени мээң амыдыралымда, сагыш-сеткилимде база бир уттундурбас болуушкун бооп артар. Бүгү делегейге ат-сураа эки бил-дингир эртемден, физика талазы-биле Нобель шаңналының эдилекчизи, 1995 чылдан бээр Күрүне Думазының депута-ды, депутаттарның эң улуг назылы, 86 харлыг Жорес Алферов бирги пленар-лыг хуралды ажитты. Төрзэн чуртунун хөгжүлдезинге улуг үлүг-хуузун кириген ат-алдарлыг кижини көөрү, ооң ханы утка-лыг чугаазын дыңнаары солун, харын-даа кады ажилдаары меңзз өөредиглиг деп бодаар-дыр мен.

Россия Федерациязының Күрүне

Думазының чедиги чыыжының бир-ги пленарлыг хуралына Россияның Президентизи Владимир Путин кээп, Күрүне Думазының чаа составының ажилының эгелзэни-биле депутаттар-га байыр чедирди. "Күрүне Думазы, регионнарның парламенти-лер санал-оналдар солчулгазының шөлдери болур ужурулуг, ол ажилга Күрүне Думазыңче кирбейн барган политиктиг партияларны база хаара тудар херек" деп Владимир Путин бодунун чугаазына демдегледди. Президентиниң бо пленарлыг хуралга келгени бистиң чуртувус белең эвес со-циал-экономиктиг болгаш политиктиг байдалда, оон уштунуп үнери Күрүне Думазындан база кончуг хамааржырының демдээ ол деп депутаттар билген.

Күрүне Думазының удуртулгазының соңгулдалары база эрткен. «Чаңгыс демниг Россия» политиктиг партияның мурнундан кордакчы Вячеслав Володин

Күрүне Думазының чедиги чыыжының даргазына соңгуткан. Ол кончуг байлак арга-дуржулгалыг күрүне ажилдакчызы болгаш политик. Россия Федерациязының Чазаның Даргазының оралакчызы, Күрүне Думазының бешки чыыжының Даргазының оралакчызы дээш өске-даа албан-дужаалдарга ажилдап чораан.

— Мergen Дадар-оолович, Күрүне Думазында силерниң ажилыңар кан-дыгыл?

— Күрүне Думазының бюджет болгаш үндүрүлгөр талазы-биле комитединиң кежигүнү мен. Бо комитеттиң ажилы амгы үеде дыка чымыштыг болгаш хары-салгалыг дээрзин комитетке ажилдың эгезинде-ле билдим. Келир 2017 чылдың күрүне бюджетиниң төлөвилелин Рос-сия Федерациязының Чазаа бо чылдың октябрь айның төңчүзүнде Күрүне Дума-зынче кириптер деп турар. Ооң баштай-

(Уланчызы 2-ги арында). ➔

• Чагыдылга — 2017

«ШЫН» — ЧОННУҢ СОЛУНУ

2017 чылдың бирги чартында «Шын» солунуң чагыдылгазы Тываның бүгү почта салбырларында болгаш «Тывапечать» КХН-ниң киоскилеринде бо хүннерде чоруп турар.

Ынчангаш «Шынны» үезинде чагыдып алырынче республиканың ырак-чоок булуңнарында чурттап турар хүндүлүг чонувусту, бижикчилеривисти, номчукчуларывысты кыйгырдывыс!

Индекс	1 айда	3 айда	6 айда
11530 — хуу кижилерге	127,22	381,66	763,32
31730 — организацияларга	137,22	411,66	823,32

Хүндүлүг чонувус! «Шын» солуну үезинде чагыдып номчуңар!

•ТР-ниң прокуратуразында ХООЧУННАРНЫ ШАҢНААН

Тывага прокуратура органнарының тургустунганындан бээр 81 чыл оюнга турскааткан байырлыг хуралды ТР-ниң прокурорунун хулээлгезин күүседип турар Бадма Бадмаев ажиткан.

Тывага прокуратура органнарының тургустунганының төөгүзүн Бадма Менкеевич кысказы-биле таныштыргаш, хоочуннар-га, бүгү прокурор ажилдакчыларга төрзэн булуңунда база бир төөгүлүг хун-биле байыр чедирген болгаш быжыг кадык-шылды, албан-хулээлгезинге чедишкinnerни күззэн.

Байырлал хуну-биле холбаш-тыр шаңналдарны элеринге тывыскан. Прокуратура органнарынга үзүк чок болгаш эресшудургу ажылы, хоойлу-дүрүмнү болгаш корум-чурумну быжыглаар херекке ачы-хавыязы дээш РФ-тиң чингине прокурору Юрий Чайка бодунун дужаалы-биле ТР-ниң прокуратуразының хоочуннарын шаңнаан. «Хоойлуга шынчы чоруу дээш» шылгалал демдээниң II чергези-биле юстицияның 2-ги класстың күрүне чөвүлекчизи Анатолий Дамба-Хуурак шаңнаткан. Республика прокуратуразының пенсионерлери 1 класстың юризи Лариса Дудуп болгаш Даш-оол Ондар олар «Хоойлуга шынчы чоруу дээш» шылгалал демдээниң III чергези-биле шаңнатканнар. РФ-тиң Чингине

прокуратуразының Хүндүлел-бижин прокуратураның хоочуну, юстицияның чөвүлекчизи Игорь Ичинге тывыскан.

Албан-хулээлгезин үлегерлиг күүседип турары база РФ-тиң прокуратура органнарының болгаш организацияларының ажилдакчыларының III Спартакиадазынга идепкейлиг киржилгези дээш Таңды кожуунун прокурору, юстицияның биче чөвүлекчизи Валерия Куулар РФ-тиң Чингине прокуратуразының дужаалы-биле өртектиг белек-биле шаңнаткан. Ол Спартакиада бүрүзүнге кирип, шыдыраага бирги черни доктаамал ээлеп келген дээрзин демдеглээр херек.

ТР-ниң прокурору Александр Гриневтун болгаш ТР-ниң прокуратуразының хоочуннар болгаш пенсионерлер чөвүлелиниң даргазы Юрий Бриденконун өөрүп четтириш-кин чагааларын хоочуннар Людмила Корешникова, Людмила Яковенко, Петр Судеркин, Марат Чодуй, Анатолий Монгуш олар алганнар.

Республикага прокуратура органнарын тургусканының 81 чыл ою-биле Тываның прокурору Александр Гриневтун дужаалы-биле дыка хөй прокурор ажилдакчыларыга өөрүп четтиришкinnerни чарлаан.

Василий КРИВДИК, Тыва Республиканың прокурорунун улуг дузалакчызы.

• Депутаттың ажил-хө

ЧЕДИИШКИНИГ-ЛЕ БОЛЗУН!

Интервью

(Уланчызы. Эгези 1-ги арында).
гы номчулганы ноябрь айның ортаа үезинде эртер боор. Аңаа чедир комитеттерге, эңылаңгы бюджет болгаш үндүргүлөр талазы-биле комитетке сайгарып көөр апар.

— «Чаңгыс демниг Россия» политиктиг партияның Күрүне Думазында фракциязының ажилына киржилгелер дугайында чугаалап көрүнерем.

— «Чаңгыс демниг Россия» политиктиг партияның фракциязы Күрүне Думазында эң улуг фракция. Думаның депутаттарының хөй кези — 343 депутат «Чаңгыс демниг Россияның» кежигүннери. Фракцияның удуртукчузу Күрүне Думазының Даргазының оралакчызы Владимир Васильев. Бо фракция улуг боорга, оң ажилын чедишкinnerни башкарар дээш, ону бөлүктөргө чарган. Күрүне Думазыга сайгарар айтырыгларны, төлөвилелдерни бөлүктөргө сайгаргаш, оон фракция деңгелинге чугаалажып көөр.

Мен Виктор Пинскийниң удурткан бөлүүнде мен. Виктор Витальевич фракцияның удуртукчусунун бирги оралакчызы, эрткен алдыгы чыыштың база депутаты турган болгаш, фракция удуртулгасына арга-дуржулгалыг. Оон аңгыда ол

Күрүне Думазының регламент болгаш оң ажилының организациязының талазы-биле комитеттиң кежигүнү. Бистиң бөлүүвүсте ындыг арга-дуржулгалыг депутаттар-биле кады ажилдаары меңээ дыка дузалыг боор деп бодаар-дыр мен.

— Мерген Дадар-оолович, кады ажилдап эгелзэн, араңарда эп-найыралдыг апарганыңар депутаттар дугайында чүнү чугаалап болур силер?

— Күрүне Думазының депутаданга соңгударының мурнунда Федерация Чөвүлелиниң кежигүнү турган болгай мен. Федерация Чөвүлелинге кады ажилдап турганым сенаторлардан 8 кижиге Күрүне Думазының депутаданга соңгуткан бис. Мээң чоок таныжарым депутаттар — Вячеслав Фетисов биле Игорь Шубин.

Вячеслав Александрович Фетисов бүгү делегейге билдингир хоккейжи, Олимпий оюннарының ийи дакпыр чемпиону-дур. Федерация Чөвүлелинге Приморье крайны төлээлеп турган кижиге, Күрүне Думазыга № 124 чаңгыс мандаттыг Подольск округтан соңгуттурган. Вячеслав Александрович күш-культура, спорт, туризм болгаш аныктар херектериниң талазы-биле комитеттиң даргазының бирги

оралакчызы.

Игорь Николаевич Пермь крайны Федерация Чөвүлелинге төлээлеп турган крайның № 58 чаңгыс депутаттыг округтан соңгуткан Игорь Шубин база бюджет үндүргүлөр талазы комитеттиң кежигүнү.

Чоок таныжар депутат өөрлүг боорга, Күрүне Думазыга ажилымны шуу алырынга дөгүм, эңылаңгы Тывага хамааржыр айтыштырлар апарза, деп бодаар-дыр мен.

Бистиң чаңгыс чертуувус Лариса Күжүгө Шойгунун арга-сүмези ажыктыг. Красноярск крайны депутаты-даа болза, төрзөтү Тывазы дээш кезээ, гыш човап чоруур кижиге. Күжүгетовна-биле кады Тыва эрге-ажы дээш ажилдап Күрүне Думазының дөң ажилымның эгезиниң ийинде чугаалаарга — болмоон соңгаар ажилым ийинде соңгукчуларга догдуңнадып турар мен. Деп дээш чонумга база каттап четтирдим.

— Ажил херээрер чедишкinner-ле болзун!

— Ындыг-ла болзунам! Шаңгыр-оол Монгуш чугаалап

• «Алдын күс» ярмаркадан фоторепортаж

БАРААН БҮДҮРҮКЧҮЛЕРИН ЧОН ЭКИ ДЕП ҮНЭЛЭЭН

Октябрь 28-те «Алдын күс» деп көдээ ажил-агый ярмарказы болур хун эрте-жик Кызылдың «Сүбедей» спорт комплекзиниң чанынга республиканың ко-жууннарындан келген 40 ажыл бараан бүдүрүкчүлери бичии майгынчыгаштарын тиккеш, столдарын, баар-тактарын салгаш, эккелген барааннарын делгепкен.

Чүнү чок дээр! Сүттен кылган тыва аш-чем аймаа, соктаан тараа, тыва далган, быжырган далган, боова, боорзак, пирожкилер дээш оон-даа өске. Инек, хой, иви, сарлык, аът эдидинден бээр бар. Эът, колбаса кылыглары, суксун аймаа: хейлиг суглар, ногаа-чимис хандылары, «Ажыг-Суг» аржааны, янзы-бүрү компоттар, морстар. Улуг-биче саваларда дузаан ногаалар, хайындырган варьенелер чүзүн-бүрү...

Бир черде эккелген барааннарын машиналары-биле тур-

гузупкан тур. Чүк машинасында долу капуста, өскезинде — арбуз, үшкүзүнде дириг хойлар... Анык ирчигештериниң өртзө каш эвес дээш саазында бижээш азып каан өртзөн көре бээримге, бирээниң-не 2500 рубль. Ынчалдыр бараан садыкчыларын эргилдир көрүп кылаштап чорааш, «Бора-Шай» көдээ ажил-агый кооперативиниң төлээзи Вера Чымбаевна Баазаңга ужуражып чугаалаштым. Сүттен белеткэн аш-чем аймаан садып турарын ол таныштырды. Саваларда кудуп каан хойтпак, тарак, сүт, өл ааржы, эжегей, сүт быштаа, кургаткан ааржы, курут барын көрдүм. Чон сүт быштаан, эжегей, өл ааржыны сонуурган, садып ап турарын эскердим.

Дараазында ужуражып чугаалашкан улүзүм Бии-Хем ко-жуунун Турандан келген болду. — Туранның иви ажил-агыйының ажилчыннары бис. Бөгүн мында Светлана Сарыглар-биле

кады хүнзеп тур бис. Амгы үеде алтай-саян уксаалыг 640 ивини ажаап карактап турар бис. Бо-ла бүгү делгеп садып турарымыс мыйыс ханындан кылган эмнер, хандылар, суксуннар, мыйыстар ивилерниң берген кежи-дир — деп, Николай Баян-оол тайыл-бырлап турар.

Улуг-Хемниң Арыг-Үзүүнден «Оргадай», Торгалыгдан «Торгалыг», Чаа-Хөлдүн Булуң-Теректен «Чодураа», Сүт-Хөлдүн Суг-Аксындан «Амык» көдээ ажил-агый кооперативтериниң ажил-ишчилери-биле ужуражып чугаалажырымга, бо хевирлиг делгелге-садыглажышкinnerна-ры организастап эрттирип турарын деткип, садыг-саймаа эки чоруп турарын чугааладылар.

Ырак-узак черден келген улус дээш Мөңгүн-Тайга кожуунун төлээлеринге албан-биле барып ужураштым. Сай Чыжыр-оол биле Чейнеш Монгуш сүттен, тараадан кылган аш-чем аймаан садып турлар. Мөңгүн-Тайгада «Сайзырал» деп күрүнениң унитарлыг бүдүрүлгезин төлээлеп келгенин дыңнаттылар.

Ужуражып чугаалашкан садыгчыларымыс чурукка тыртырып алгаш, бар чыдарымга, каас-чараш баннерлер караамга илдиге берди. Чеде бергеш, сонуурган айтыра бээримге, ТКУ-нун ботаниктиг садының ярмаркага кириштирип келген барааннарын ийи майгын долдур делгеп каан тур. Көдээ ажил-агый бүдүрүлгелеринден черле тудак чок-тур деп магадап көргөш, ол бүгүнү мактап бижиер сөстөр тыппайн бардым.

Бо эртип турар көдээ ажил-агый продуктуларының «Алдын

«Сайзырал» бүдүрүлгениң төлээзи С. Чыжыр-оол, Ч. Монгуш

Туранның иви ажил-агыйының төлээзи (солагай талазындан) С. Сарыглар, Н. Баян-оол

«Бора-Шай» көдээ ажил-агый кооперативиниң ажилчыны В. Баазаң

келген бараан бүдүрүкчүлери чон-даа таарзынган сеткил илередип турарлар.

Даш-оол Монгуш

Авторнун тыртып чураткан

Хүндүлүг коллегалар,
эргим хоочуннар!

Россия Федерациясынын суд приставынын хүнү-биле Силерге байыр чедирип тур мен. Бедик мергежиликтер, ак сеткилдер, ажылыңар, харысалганар дээш силерге четтирдим. Хуу амыдыралыңарга чедишкениңи, быжыг кадыкшылды, Силерге база чоок кижилериңерге аас-кежикти күзедим.

Хүндүткел-биле,
тр-ниң кол суд приставы
Омак ДОСТАЙ.

Суд приставынын хүнүн 2009 чылдың сентябрь 8-те Россия Федерациясынын Президентизинин 1019 дугаар чарлыгы езугаар доктааткан. Чогуу бо албан хааньыг Россиянын үезинде тывылган дээрзин эрткен чылын бо байырлал бүдүүзүндө бижип турган бис, ынчангаш бөгүн суд приставтарынын ажылынын дугайында материалды белеткедим.

УЖУРАЖЫЛГА

Республиканың суд приставтарынын парлаалга секретары Аяс Монгуштан Суд приставынын хүнүнге материал чырынга деткимче бээрин деп чедеримге, Тыва-Ку-нун идииктиг факультетинин ийи таар курузунун сургуулдары (башкызы А.С. Ховалыг) ужуражылга эрттирип тур. Улуг дудун аарты талазында бо банның спортчу Кубоктарын, дүлөл бижикилерин сонуургап тур. Оон алгаш көөргө, суд приставтары спорттун барык турун хевирлеринге республика-мурнуку черлерде чорду. Ужуражылгага суд приставтарынын чорудулгазынын айыыл чорун хандылар талазы-не килдизинин ажылдакчызы приставы албанның капитан Руслан Дамба дайынчы сектер-биле сургуулдарын ыштырып, оларны кандыг далдарда ажыглаарын айтып ди. Сургуулдар оон: «Силер-ажылдап кирип алыр дизе,

кандыг негелделер турарыл?» — деп сонуургаарга: «Спортчу разрядтыг, дээди эртемниг болуру албан» — деп харыялады. «Өре негеп четкен кижилериңер кээргенчиг болур-дур бе?» — деп айтырыгга: «Болулаар, чижээ, бир катап алимент төлөвейн турар ада кижини сүрүп чедер бээривиске, ол дыка кызып ажылдап, бора-бүдүн чурттап чоруур, а алиментини тырттырып турар ие аңаа деңнээр, эки кеттинген, аас-дылга ынаа аажок, кижиксеткингге таарышпас кижик болду» — деп харыялады. Айтырыглар хөй, харыялар база тода болду. Хөй кезинде сургуулдарны ажылга тургустунуп алыры дүвүредип турарын оон билдим. Ужуражылганың түңнел кезинде сургуулдар чепсектерни холу-биле тудуп көрүп турда, Алдын Монгулдан: «Ужуражылгадан онза солун чүнү билип алдыңар?» — деп айтырымга: «Хуу арга-дуржулгазын чугаалааны, чепсектер-биле таныштырганы, өрелер тырттар ажылдың чорудуун чугаалап

бергени солун болду» — деп, ол харыялады. Ужуражылгадан келир үениң суд приставтары болуксаар күзөлдиглер эвээш эвес үнген дээрзин чугаалаан-даа ажыг чок.

ӨРЕЛЕР ЧЫЫР ҮНҮҮШКҮН

Суд приставынын ажылын, кады чоруп тургаш, көрүскөп тур мен дээримге, мени суд приставы Чойгана Кууларга кожуп кагды.

Ажыл шагы эртен 9 шакта эгелээр. Чаңгыс бо ажылдакчы-да айда 700 херек онаажып турарын чай кадында билдим. Кирген херектерде өрелиг кижилеринин дугайында дүшкө чедир медээ чыыр. Дүүн чыып алган акшаларын дужаар. Неделяда ийи хүн — чон хүлээп алырынга көрдүнгөн. Чойгана Олеговна херектерде ады кирген өрелиг кижилерини чурттап турар черинин аайы-биле аңгылааш, оларнын өрени төлөптер аргаларын өөренип көрүп олур. Банкыда агар саны бар бе? Ажылдап турар бе? Бир кижиге 700 херек онаажып чүве болганда, та чежезин четтигип турар чүве? Дүшкө 12 шакка чедир ынчаар ажылдап-ла олур.

Кызыл хоорайда федералдыг үндүрүг инспекциясы үндүрүглер дээш өрелиг кижилерден чыылдаларны дүргедедири-биле суд приставтарынга кады ажылдаары-биле машинаны аңгылап берип турар болду. Мен ындыг үнүүшкүнге кончуг таптыг таварыштым.

Бир дугаар четкен черивис Бай-Хаакская кудумчу-2 дугаар бажың. Бажыңнын ээлери чок. Эжикке дыңнадыгны бижээш, кызыдып кааш, дараазында адресче чорутувус. Кечил-оол кудумчузу 9 дугаар бажың. Бажыңны 3-4 харлыг бичии

чаштар ажыдыпты. Квартираже киргеш, чурттакчылар-биле чугаадан өрелиг кижик ында чурттавайн турар, мында хөлезилеп чурттап турар улус бар дээрзин билдим. Дараазында Лопсанчап кудумчузунда бир хуу бажыңда улуг хемчээлдиг өрелиг кижини дилеп чедер бээривиске, база-ла шагда бажыңын садыпкан, ында чурттап турар хамааты бо бажыңда 3-даа чыл чедир чурттап турар болду. Лопсанчап 39-ка четтивис. Сайгарлыкчы ажыл-чорудулгазын соксадып тургаш, документ саавырын шын эвес долдурганы-биле 1 муң рубльге торгаалды шагда-ла төлөкенин ол четкенивис хамааты шынзытты.

Красноармейская кудумчу-да каыт бажыңнын 5 дугаар кадында бир квартирага чедер бээривиске, бажыңнын ээзи эжиин безин ажитпайн, эжик өттүр: «Ындыг кижик мында чурттавайн турар» — деп шугулу аажок чугаалады. Кажан суд приставы эжикти ажыдарын дилээр, бир кижик эжикти чырттайр ажиткаш, база ол-ла медеглелди хыйланы аарак катаптааш, думчуувус аксынга эжиин хак кылдыр дуглапты.

Суд приставы Чойгана Куулар, суд приставтарынын айыыл чок чоруун харыялаар оперативтиг ажылдакчы Болат Оюн, үндүрүг инспектору Сергей Чебутарев, чоллаачы Юрий Дамба-Даржаа чартык хүн ынчалдыр элээн хөй бажыңнарда четтивис. Оларнын ажыл-албанын канчаар күүседип турарын, чоннун күрүне ажылы кылып чоруур кижиге каржы-хажагайын көрдүм.

— Бо-даа чүгээр-дир. Колдуунда үндүрүг дээш өрелер болгаш оларнын түнү эвээш, ынчангаш

өрелиг кижилер-даа оожум-дур. Улуг хемчээлдиг чээлилер дээш өре, бажыңдан үндүрер дээш ышкаш херектерге чедерге, айыылдыг-ла! Кайы хамаанчок ыглап-сыктап сөглеттинер. Довурак-доозун-даа чажар кижилер тургулаар. Бисте чүү боор, хүлээлгевис күүседип-ле турар-дыр бис. Кыжанганындаа дыңнаар бис. Сактыргала, бис ол шийтпирни үндүрүп каан чүве дег. Бистиң албанның хүлээлгези — судтун шийтпирин күүседир. Хүлээнгени күштүг, күүседир апаар — деп, бо албанда 15 чыл ажылдап турар Болат Оюн чугаалады.

Суд приставтарынче ыдын салыпкаш, эжиин ажитпайн олургулаар таварылгалар дыка неперенгей. Суд приставынын ажылы чүгле юридиктиг дээди эртемниг эвес, а психолог, спортчу болгаш экономист мергежил-диг болурун негеп турар дээрзин бо чаңгыс хүннүн дургузунда көрдүм.

ТҮҢНЭЛ СӨС ОРНУНГА

Ынчангаш эргим чо-нум! Суд приставтары судтун үндүргөн шийтпирин күүседир албан-дужаалдыглар-дыр. Бир суд приставын кончуп-сөглөп каарыңарга, оон орнунга демей-ле даарта өске кижик ол ажылды күүседип чедип келир, ынчангаш амыдыралыңарда берге байдалды мындыг деңнелге чедир-бейн, шийтпирлеп алырыңарны суд приставтарынын мурнундан дилээр-дир мен. А силерге, суд приставтары, хоойлуну эки билер кижилер хөй таваржырын, өгбүлөңерге чүгле тайбыңны, быжыг тылдыг болуруңарны күзедим.

Айлаң ДАРЖАА.

• Юбилей

БИРГИ ШКОЛА 100 ХАРЛААН!

Ш. Кара-оол школаның биректору
Т. Шарыповага байыр чедирип турары.

кени — школачы-ларга патриотчу кижизидилге болгаш улуг үлегер-дир. Республиканың өске кандыг-даа школа-ларында ындыг хөй эки турачылар дайынче чорбаан. Бо школаның ханаларында Совет Эвилелинин Маадырлары Михаил Бухтуев болгаш Николай Макаренко база Россиянын

Маадыры Сергей Шойгу үнген дээр-ле чедер! 100 чылдың дургузунда бо школага нация-выстың чоргааралы болур шыгараңгай кижилер ажылдап, өөренип турган.

Кызылдың бирги школазынын төөгүзү черле онзагай. Школазынын юбилейин безин Олимпийский чемпионнар-биле эрттирер школа коллективи кайда боор. Юбияр-школа Тываның экономиказынын болгаш социал адырынын эң-не эки профессионал кадрларын дарганнаар өөредилге чери болу берген. 2012 чылда «Россиянын өөредилгезинин элитазы» деп өөредилге адырынын национал шаңналынын лауреады болган — деп, Шолбан Кара-оол школа дугайында чылыг-чымчак

сөстөрни чугаалаан.

Көрүкчүлерни бир магадаткан чүүл — төп телевидениениң спорт тайылбырлакчызы, журналист Дмитрий Губерниевтин байырлалды эрттиргени болган. Сураглыг журналист залда көрүкчүлернин адыш часкаашкынын «Эки, эргим эштер!» деп хүлээп алган.

Байырлыг концертти юбилейлиг кичээлдер кылдыр эрттиргени солун. Төгү кичээлин Дина Оюн биле 10 «Б» класстың өөреникчизи Эрес Дагбылдай экранга чуруктарны көргүспүшаан, чедимчелиг тайылбырны кылган. География кичээлинде өске хоорайларда амыдырап-чурттап чоруур доозукчулар видео дамчыштыр байыр чедиришкени кылганы дыка солун. Абакандан Роман Рудаков, Владивостоктан В.И. Абоносимов, Жигулевск хоорайдан К.А. Стратонова, Минусинскиден В.Г. Тока, АКШ-тын Чикаго хоорайдан Долаана Ховалыг школачы чылдарынын сактышкыннарын чугаалап, чаңгыс классчыларынга, башкыларынга экран таварыштыр байыры чедирген.

Школаның байырлалын Россиянын камгалал яамызынын Төп шериг оркестринин хөгжүмчүлеринин концертти-биле дооскан.

Алдынай СОЯН.

Тываның төвүнге бир дугаар тургустунган Совет Эвилелинин Маадыры М.А. Бухтуев аттыг төөгүлүг 1 дугаар школа 100 харлаан юбилейин демдеглээн. Аңаа Тываның баштыңы Шолбан Кара-оол Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузунда школаның 2 каыт бажыңын төөгүнүң турасалы кылдыр чарлааш, Чарлыкка атты салган. Национал театрның залынга чыылган чон ону адыш часкаашкыннары-биле хүлээп алган.

эрээн школазынын юбилейе хоочун башкылар, доозукчулар, өөреникчилер, ада-ар база аалчылар келген. Онзагай хүннү ук школаның түнүгө таңмаланып артар олур. Чүге дизе школаның аралынга онзагай аалчылар келген. Ол кымнарыл дизе, ийи төп спортчу клубунун (А) начальниги Михаил Бухтуев база Олимпий чемпион-ат-сураглыг спортчулар лана Хоркина, Дмитрий Еленков, Софья Великая, Дашидоржиева, Алексей Ионов олар болган. База ол школаның эң-не манаан чыгы, хүндүткелдиг доозукчулар, РФ-тин камгалал сайыды Дина Оюнун, ТКУ-нун ректору Ольга Хомушкунун, Светлана, Галина Мунзук угбашкыларнын болгаш өске-даа ат-сураглыг доозукчуларынын школачы фото-чуруктарын көрүп болур.

Тываның Чазак Баштыңы Шолбан Кара-оол делгелгени көрүп тургаш, «Аныяк чурт-шинчилекчилери» № 32 альбомну улуг сонуургал-биле көргөн. 1970 чылда школачыларнын турисчи походунун баштак аян-

кадынга Тываның күрүне филармониязынын оркестринин аялганынын үделгезинге доозукчулар вальстап, чурукка тырттырып, байыр чедиржи, куспактажып-даа турарлары бар. Чамдыктары делгелгеде фото-альбомнарда чуруктарын көрүп, кым бар-чогун удур-дедир айтырып турарын көөргө, дыка солун. Национал музейнин деткимчези-биле тургускан «Бирги школаның төөгүзүндө кижилер» деп делгелгеде чыл аайы-биле доозукчуларнын фото-чуруктарын делгээн. Ында РФ-тин камгалал сайыды Сергей Шойгунун, РФ-тин Күрүне Думазынын депутады Лариса Шойгунун, Кызыл хоорайнын Баштыңы Дина Оюнун, ТКУ-нун ректору Ольга Хомушкунун, Светлана, Галина Мунзук угбашкыларнын болгаш өске-даа ат-сураглыг доозукчуларынын школачы фото-чуруктарын көрүп болур.

Ол ышкаш Шолбан Кара-оол байыр чедирип сөс ап тургаш, школаның кол төөгүлүг үлөрине доктаап: «Ада-чурттуң Улуг дайынынга бо школадан дыка хөй башкылар болгаш өөреникчилер кириш-

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ БАШТЫҢЫНЫҢ ЧАРЛЫЫ

Тыва дыл хүнүнүн дугайында

Тыва дылды Тыва Республиканың күрүнө дылы болгаш тыва чоннуң культура болгаш сагыш-сеткил салгалының чарылбас кезээ кылдыр камгалаар, деткиир болгаш сайзырадыр сорулга-биле доктаадырым болза:

1. Тыва дылдың хүнүн доктаадып тургузар болгаш ону чыл санында ноябрь 1-де демдеглээр.

2. Бо Чарлык аңаа ат салган хүнден күштүг болуп кирер.

Тыва Республиканың
Баштыңы Ш. КАРА-ООП.

Кызыл хоорай

2016 чылдың январь 18
№11

•Николай КУУЛАР

ДЫЛЫМ

Тыва чурту кавай болза,
Эгээртинмес өнчүвүстен
Эң-не дээжи эртинге боор
Дылым кызыл тыным ышкаш.

Ада-ием кидис өөнге
Дыңаап өскөн төрзэн дылым –
Ажык-делгем өртемчейге
«Тыва мен» дээр имим-демдээм.

Ынаам сиңген сеткилимни
Ылап долу илередир,
Чүрөктерже дорт ыдар
Чүглүг күштүг чечен дылым.

Черивисти алыксааннар
Семеп шургуп кирип келзе,
Бурун тыва дылывысты
Мурнууска тудар боор бис.

Ол дег өндүр камгалал чок,
Ол дег быжыг шивээвис чок,
Арат чоннуң сүлде-соруун
Ава дылда сиңирген боор.

Өгбелерден келген дылды,
Өскөлзэн дег, уттур болза,
Оран-биле харылзаавыс
Одур шаап, буураар бис.

Арттар-сыннар, хемнер-хөлдөр
Адын билбес салгал келзе,
Дылывысты ышкыныпса,
Тывавыска халап дүжер.

Чоорган болган чонум-биле
Чолум чаңгыс, дылым чаңгыс.
Тыва чурту кавай болза,
Дылым кызыл тыным ышкаш.

ӨНДҮР ДЫЛЫМ

Өпейледип дыңнап өскөн
Өлчейлиг-ле төрзэн дылым.
Өгбелерден салгал дамчаан
Өнчүм болган эртинем сен.

Кылаңнашкан дамырактар
Кыңгырадыр ырлашкан дег,
Дембилдейлээр, дыңылдайлаар
Тергиин чараш, ыдык дылым.

Сен чок болза, төрзэн дылым,
Сеткил-хөңнүм хөөннеттинмес,
Уран ырым аялгазы
Улус-чонга чедиртинмес.

Дылым сени билбес болза,
Тывызымны кымнар номчуур?
Чечен сөзүм дизиглери
Чер-даа четпес, хилис калыр.

Тыва дылдың хөрзүн, өдээ —
«Тыва» деп чурт, «тыва» деп чон,
Чуртум, чонум хөгжүп чорда,
Чулазы бооп мөңгө чыры,

өндүр дылым.
НИНА СЕРЕНОТ.

ТЫВА ДЫЛДЫҢ БАЙЫРЛАЛЫ

Кандыг-даа нацияның кижилери аразында харылзажып чугаалажыр төрзэн дылдыг болгай. Нация дээрге төөгү хөгжүлдезинин үезинде тургустунган кижилеринин чер-девискээринин, экономиктиг харылзааларының, литературлуг дылының, культура болгаш сагыш-сеткил хевирлеринин база езу-чаңчылдарының турумчаан ниитилешкээ.

Тывалар биче буурай чон аразында боттарының национал омур-хевирин чидирбээн, эрте-бурунгу езу-чаңчылдарын камгалап шыдаан онзагай төөгүлүг чонна болгай. Эртем езузу-биле тодараттырган, бот-тускайлаң тыва нация болурунун барымдаалары бурун шагдан бээр амгы үевиске чедир сайзырап келди. Ынчангаш өске биче буурай чондан ылгалдыг, онзагай улус-тур бис.

Бо хүннүн байдалы-биле алырга, нацияның бир чугула тодарадылгазы болур тыва дылывыстың салым-чолу, ону камгалап кадагалаарының болгаш чугаа культуразын бедидеринин айтырыглары нациязынга болгаш төрзэн дылынга ынак кижилерни дүвүредип турар апарган. Төрзэн тыва дылывыска бистернин, тываларның, хамаарылгазы аңаа хүндүткели каракка көзүлдүр, кулакка дыңналдыр-ла суларап бар чыдар эвес бе? Өгбелеривистиң эрте-бурун шагдан бээр харылзажып чугаалажыр, ажы-төлүн езу-чаңчылдарга өөредип чораан тыва дылывысче кичээнге салбастай бергенивис харааданчыг-дыр. Чүге мындыг байдалда келген бис. Ооң чылдагаанын шын тодарадып, төрзэн тыва дылывысты чидирбейн, салгалдарывыска ол-ла хевээр дамчыдып бээр бистеринин ыдыктыг хүлээлгевис дээрзин медепер билиривис чугула.

«Дыл чидер болза, нация база чидер» деп кичээндиригден түңнел үндүрер үевис келген. Нация болгаш дыл дугайында билишкенин база чугаалажырының культуразын бичии уругларга, школачыларга угаадып өөредири ада-иелерге болгаш башкыларга дорт хамааржыр.

Элзэн хандыр, ырады бодап тургаш, тыва дылывысты хумагалаарының, тыва дылга чугаалажырының культуразын бедидер дээш, чүнү кылыр ужурлуг бис? Тыва дылдың мөгейкичлери демне-жип алгаш, кандыг-ла бир хемчегден алылынар деп кыйгыраар-дыр мен.

Улуг-бичии даргалардан эгелээш школачыларга чедир, харын-даа уруглар садының чаштарынга чедир тыва дылга чугаалажырының культуразын «хирлендирип», «хойтпактаар» апарганывысты болдурбазын удуртукчулардан эки деп бодаар мен. Боттарының дылының келир үези дээш нацияның чонунун сагыш-човаашыга хамаарыштыр күрүнө хемчээлдэ шийтирлерини хүлээп ап турар. Ооң тодаргай чижээнге, 2011 ч. июнь 6-да Россия Федерация Чазаның Даргазы Д. Медведев дылды хей национал чоннуг Россия хамаатыларының хумагалаар, д. сайзырадыр культурлуг болгаш сеткил өнчүзү кылдыр чарлаа орус чогаалчы А. Пушкинниң төрү хүнү — июнь 6-ның хүнүн Орус д. кылдыр чарлаан болгай. А алтай национал дылы — алтай дылды октябрь 20 кылдыр бадылаан. Би тываларга, бо чылын база бир байырлал немешти — ноябрь 1-дыл хүнү.

Сөөлгү чылдарда чүгле «саадырынга» чугаалажып келген, тывады салым-чолунун айтырыын шийтири-биле Тыва Республиканың Чооилужудуп, тыва дыл хүнүнүн лалын тургузуп кааны бистерге болбайн канчаар. Тыва дыл хүнү байырлап эрттирер эвес, а тыва хумагалап, ону улам байлаштырга культуразын сайзырадыр дээш кылганывысты, моон соңгаар кандыг чеглер алырывысты түңнел чугаала болза эки.

Халарбаа КАРА
күш-ажылдың хон
Эрзин к.

«Тыва дыл» — тыва парлалганың чаа ар

ДУРЖУЛГА СОЛЧУР ШӨЛ БОЛУР

Тыва дыл — Тыва Республикада ийи күрүнө дылдарының бирээзи, тыва чоннуң төрзэн дылы, харылзажыр кол чепсээ болуп турар.

Тыва дыл — улуг күрүневистиң национал байлактарының бирээзи. Россия Федерациязының чоннарының дылдарының дугайында хоойлуда (1998) «Россия Федерациязының чоннарының дылдары — күрүнениң национал байлаа болур» деп айткан. База ында бижээнин езугаар алырга, Россия Федерациязының чоннарының дылдары күрүнениң камгалалында турар. Ынчангаш тыва дылывыс, өске-даа дылдар ышкаш, күрүнө камгалалында турар. Ол дээр-ле дылывыстың эстип, чиде бээрин күрүнө болдурбас дээни ол. Тыва дылда ном-дептерлерни, солун-сеткүүлдерни чырыкче парлап үндүрерин кым-даа хоруп, кызыгаарлавайн турар. Тыва дылывыс, өске чоннарының дылдары дег, күрүневистиң камгалал-хайгааралында турар болгаш олар-биле дең эргелиг хөгжүүр, сайзыраар ужурлуг. Россия Федерациязының 1998 чылда үндүргөн «Россия Федерациязының чоннарының дылдарының дугайында хоойлузу» Россия Федерациязының чоннарының дылдарын камгалаарына, оларның дең эргелиг болгаш бот-онзагай хөгжүүрүнге байдалдарны тургузуп берген чугула хоойлу болуп турар.

Бо онзагай хоойлуну чалгын кылгаш, ам бо «Башкы» сеткүүлдүн «Тыва дыл» деп капсырылганы чырыкче үнүп эгелзэн. Ооң бир дугаар үндүрүлгези тыва

дыл хүнүнге тураскааттыганы. Тываның улустуң чогаалчызы Александр Даржай чону дээш, чурту дээш, төрзэн тыва дылы дээш кайы хире сагыш салып база дүвүрөп чораанын билир бис. Тыва дыл хүнүн тургузар деп эгелекчи бодалды, саналды ол улуг чогаалчывыс идип үндүргөн болгай. Ынчангаш Тыва Республиканың Баштыңының 2016 чылдың январь 18-тиң хүнүнде Чарлы-биле Ноябрь 1 хүнүн Тыва дыл хүнү кылдыр доктааткан.

Бо 2016 чылда Тыва дыл хүнүн бир дугаар демдеглээр болгай бис. Тывавыска ол бир улуг болуушкун-дур. Ук чүүл тыва төөгүге бодунуң онзагай изин арттырып каар болгаш амгы хүннүң кижилеринин тыва дылын камгалап, хөгжүдүп, камнап чораанының, ону келир салгалдарже үревейн, шак-ла ол олчаан дамчыдып берип чоруурунун көскү херечизи болгаш боттанышкыны болур.

«Россия Федерациязының чоннарының дылдарының дугайында» хоойлу-зунга даяангаш, «Тыва дыл» деп капсырылганы чырыкче парлап үндүрери элзэн каш чылдар иштинде чүгле чугаа кырынга болуп турган. Ыраккы 2009 чылды сактып кээлиңер. Ынчан «Башкы» сеткүүлдүн «Русский язык в Туве» деп капсырылганы чырыкче бир дугаар үнүп эгелзэн болгай. Тыва Республиканың өөредилге, эртем болгаш аныктар политиказының ынчангы сайыды Петр Морозов, «Башкы» сеткүүлдүн кол редактору Николай Конгар, үндүрүлгениң редактору Светлана Силиванова оларның чаа көрүжү болгаш демниг чоруунун ачызында «Русский

язык в Туве» тыва парлалгага б. эртемге чаа арын болуп көстүп к. чүве. Ынчан-на П.А. Морозов «Тыва дыл» деп капсырылга турар ужу «Русский язык в Туве» бар-дыр. Ам «Тыва дыл» херек» деп сөстөрни чугаа медеглел кылганын сактыр киж бар. «Тыва дыл» деп капсырыл чырыкче үндүрери алызы барының улустуң башкызы Петр Морозов бодады, күзели турган. Ам бо хүн П.А. Морозов «Башкы» сеткүүл ажылдай бергеш, ол медеглел дыл башкыларының Ассоциация тургузуп турар тургузукчу хуралга республиканың тыва дыл башкылары мурнунга кылган. Оон бээр «Тыва д. капсырылганын чырыкче үндүрүп ала биле хөделишкенин эгелзэн болгаш ам үре-түңнелдиг болганы ол.

Тыва дыл кырында бо үнүп эгел «Тыва дыл» деп капсырылга тыва дыл улам сайзыраарына улуг идиглиг, тыва дыл кырынга эртем, өөредилгенин, жүлдезинге эки салдарлыг болуп арының магадылалы дээрзинге чигизин.

Бо капсырылганың арыннары тыва дыл, чогаал болгаш тыва үндезини тургаа хамаарышкан айтырыгларга башкыларның, тускай эртемниглер дуржулга солчур кол шөлү болур. Чогаал талазы-биле бижиттинген эртем ажылдары-биле, чогаалчыларга болгаш чаа-чаа уран чогаалдар-биле номчукчу таныжар.

Сайлыкмаа КОБ

● В. Шарый-оол аттыг Чаа-Суур школазының 75 чылынга

ЭРТЕМ-БИЛИГ ЧҮГЛЭЭН ШКОЛАМ

Мээң өөренип чораан школам 75 чылдың дургузунда чеже-чеже бичии курзукпайларны үжүк-бижикке өөрөтпээн дээр. Өөрөдигеже оруктун эге билиглерин берип, улаштыр эртемниң улуг далайынче эштип киреринге чалгын болур — быжыг билигги күштү чүглөп каан оолдар, кыстары республиканың аңгы-аңгы булуңнарында ажилдап, чурттап чоруур.

Бөгүн школавыстың төөгүзүн сактып олура, ону кылган тудуг-жуларны база утпайн, демдеглексеп ор мен. Ол үеде тускай тудугжу мергежилди кижилер турбаан. Алызындан шевер улус адаларындан өөренип алганы-биле бызаңнаар, чазаныр турган деп авам чугаалап оорар чүве. Ынчан ол школага башкылап эгелей берген турдум.

Бир-ле хүн школам чанынга дыштанып олургаш, ону канчаар тудуп кылганын сонугардым. Чудуктарны дески, шугум ыш-каш, чиге дорт шыгап тургаш, чыскаай салып каанын магад-дым. Бичии-даа үнүп-кире берген ыш чок, кончук таптыг салган. Езулуг-ла шевергин тудугжулар кылган деп чүвени херечилеп турду. Ол шеверлерниң аразын-да маадырлар — эки турачы өгбелеривис — бистиң чаңгыс чер-чурттугларыбыс Мезил-оол, Улуг-Шыыр Тюлюштер база бар. Ада-чурттуң Улуг дайыны эгелей бээр, школа тудуун чүгле доозупкан турганнар. Улаштыр Араттың Революстуг Шерииңче

албан эрттирип чорупканнар. Аңаа тургаш-ла, дайынче чорудары-биле дилег билдиришкен бижээш, 1943 чылда дайынче айттаныпканнар. Ол-ла хевээр Тывазынче, өскөн черинче ээл келбейн барганнар. А оларның тудуп каан школазы бөгүн 75 чыл болуп турары бо. «Эки кылган ажил, элөп-читпес алдар» деп чүве ол-дур. Шак мындыг эрес-дидим маадырларның тутчул каан школазынга өөренип, ажил-даары дээрге чоргаарал-дыр.

Бо школага эгезинде ырак Чалаатыдан, кожавыста Торгалыгдан болгаш суурнуң чоок-кавызында аалдардан оолдар, уруглар өөренип кээп турган. Ада-иелер-даа, уруг-дарыг-даа школалыг апарганынга дыка өөрүп, амырааннар. Үжүк-бижик-ке өөренип алгаш, эртемниг болур дээрзинге кым амыравас боор! Өөреникчи школага кээр, баштай-ла башкызы уткуп алыр. Оон чазык хүлүмзүрүү, топтуг чугаа-домаа, мерген сөстери сени дораан-на хуулгаазын чурт-талгаже алгаш чоруптар. Ынчан-

гаш сеңээ башкың кажан-даа хуулгаазын ыдыктыг кижилер сагындырар. Уруглар башкызын дыка өттүнкүсээр болгулаар чүве. Мен бодум база хөй-ле уругларны үжүк-бижикке өөрөттим.

Ам бо хүнде школавыста ажилдап турар база мурнуку чылдарда-даа ажилдап чораан, төөгүге балалбас исти арттырган башкыларны сактып бижийн. Эскертинмес хоочун башкы До-лур Сатовна Дамба 40 ажыг чылдарның иштинде ажилдааш, хөй-ле уруг-дарыгны өөрөткен. Артык сөс чок, чугаа-домаа чөлтүг, ажылынга бердинген, аажы-чаңы өскөлөргө үлөгерлиг бөдүүн, ачы-буянын, алдар-ат-тыг башкывыс боор.

Хоочуннарның соо-биле хөлүн часпайн чоруп оорар, кончук шыырак билигги, орус дыл, чо-гаал башкызы Людмила Тюлюш башкывыс бар. Бөдүүн, топтуг аажызы-биле өөреникчилерниң хүндүткелин, бүзүрелин чаалап алган Любовь Кыргыс башкы суурнуң солун-баштак керни, орус дылды өөрөдип чоруур. Тес-Хем чурттуг болза-даа, Өвүрнү чуртсуна берген, ында хевээр ажилдап арткан. Оон ыңай эге школада элдеп солун башкы бар, ырлаар, самнаар, хөглүг-баштак аажы-чаңыг, ады-сывын Майын-

ды уруу Валентина дээр.

Коллективте өске-даа солун намдарлыг башкылар хөй. Ажы-лынга бүрүн бердинген башкылар Роза Донгак, Зинаида Тюлюш база бо хүннерде хүндүлүг дыш-танылгада Светлана Монгуш хөй-ле чылдарда ажилдааннар. Оон ыңай школаның интерна-дын катап тургузуп, улуг капитал септелгени кылдырткан хоочун башкы Варя Тараачиевна Доржу-ну чоргаарал-биле адап болур. Ол бодунуң арга-дуржулгазын кижизидикчи башкылар Мая Тюлюшке, Аяс Санаага дамчы-дып берип чоруур. Ол хире үре-түнелдиг ажылы дээш хөй-хөй шаңналдарны алган. Оон ыңай школада ам бо хүнде база бир шыырак башкывыс Дмитрий Ша-рый-оол бар. Ол күш-культура, ОБЖ, кичээлдерин эрттирип ту-рар, спорттун тергенин шаңнал-макталдарның эдилекчизи. Кокпа оруктар-биле турисчи слеттар-ны, походтарны эрттиреринге оон арга-дуржулгазы байлак. Патриотчу кижизидилгениң кол башкарыкчызы, кожуун, респуб-лика чергелиг маргылдааларга өөреникчилерин кириштирип ту-рар база школа чанында 4 эки ту-рачы Түлүштерниң тураскаалын кылдыртып каан башкыларның бирээзи, аныяк башкыларның

дагдыныкчызы.

Сөөлүнде бодунуң-гы башкым Куулар Су-Мартнаны онзаалап дем-Башкым меңээ А, Б деп өөрөдип каан, үр чылдар дап келгеш, хөй-ле эртемче углап-башта-оожум бүдүштүг, бөдү-чаңныг, топтуг кижизиг, база төлөптиг кижилер. Олар ачазының изин башкы кадрлар. Башкы угаан-билигни шаңнаан өөрөдип, деткимче-и-башкы ажылга бараан башкының күш-ажылчы-базымы база бистиң эгелээн. Школаның ул кылдынар бетинде оон столовая чүве. Ол баш улуг төөгүлүг: хары у-ла-даа, интернат-даа конторазы-даа, клуб-да Кыдында бичежек өг-школаның пекарнязы би-билер мен. Аңаа Дары-С-вырааевна ажилдап ту-бо школаның эге клас-өөренип, столоваядан-нип-даа чораан мен. Б-оон ыңай төөгүр болза-мен чүгле кысказы-бил-бижидим.

Ынчаарга бистиң ш-төөгүзү кончук байлак, а-ажылдап турар башкы өөреникчилер билген ту-гула. Бо дугайында школ-зейинде бижип каан, оон-гап көөрүңерни диледи-Анфиса Т-хоочун

ЧАЛААТЫНЫҢ АЛДАР-АТТЫГ ОГЛУ

Улуг ада-өгбелерниң чурту Чалаатыдан алдар-аттыг кижилер хөй-биле үнгөн. Оларның бирээзи Владимир Чактар-оолович Шарый-оол. Ол бөдүүн араттар Степан, Сииниңмаа Чактар-оолдарның өг-бүлөзине 1928 чылдың декабрының төнчүзүндө төрүттүнгөн. Ада-иези кайызы-даа Тумат уктуг. Бичиизинден-не олаң-чипең оол эзер дергизинден туттунуп-тар апаргаш-ла, ава-ачазынга дузазын көргүзө берген.

Школаже өөренип кирер на-зы-хары кээр, 1937 чылда, Шагаан-Арыгның чеди чыл шко-лазынга кирип кааннар. Аңаа алды чыл өөрөнгөн. Алызындан өөрөдигеже сундулуг болгаш, башкыларынга мактаттырып турган. Көдээден келген-даа болза, орус дылга база эки чу-гаалаар, эртемнерниң билиглерин дораан шигээдип алыр, сагынгыр-тывынгыр, үлөгерлиг өөреникчи эштериниң болгаш башкыларының хүндүткелин чаалап алган. Улаштыр төрөөн сууру Чалаатының школазынга өөрөдигезин уламчылаан.

Школаны доозупкаш, 1945-1947 чылдарда Дус-Дагның эге школазынга ажилдап эгелээн. Оон улаштыр Чалаатының бол-гаш Чаа-Суурнуң эге школала-рынга база башкылаан. Ынчан өөрөдигези шыырак оолдар, уруглар школаны доозупкаш-ла, башкылап турганнар. Владимир Шарый-оол школага ол үеден

бээр-ле ажилдап эгелээни ол. Оон соонда Кызылдың баш-кы училищезинче дужаап кирип алган. Ортумак өөрөдиге черин эге класс башкызы мергежилдиг болуп, 1951 чылда чедишкенин дооскан. Училище дооскан аныяк башкы Саглы сумузуңуң эге шко-лазынга ажилдап барган. Оон 1954 чылда Чаа-Суур чеди чыл школазынга директорлап ажил-даан. Бо-ла суурга колхозтуң партия эге организациязының секретары база болуп турган. Школаларга ажилдап тургаш, Кызылдың башкы институтун 1963 чылда доозуп, дээди эр-темниг башкы болган. 1961 чыл-да Хандагайты школазын ди-ректорлаары-биле чоруткан. Оон соонда улаштыр кожуунуң өөрөдиге килдизин удуртуп база турган. Аңаа ийи чыл ажилдап турда, 1965 чылда катап-ла Чаа-Суур школазынче шилчидерге, өөрөдиге эргелекчилеп, дирек-торлап, төөгү башкылап келген.

В. Ч. ШАРЫЙ-ООЛ.

Мындыг таварылганы черле утпас чордум. Ынчан 5 класска өөренип турган мен. Бир-ле хүн төөгү кичээлинде башкым мени номда сөзүглелди номчааш, утказын чугаала дээн. Мен-даа сыыладыр номчааш, утказын чу-гаалап чадай берген мен. Башкы мени: «Сен эмин эрттир дүрген номчуур-дур сен, ынчангаш ут-казын билбейн баар» — дээш, боду тайылбырлап берди. Мени сургай аарак чугаалаанын ам-даа сактыр-дыр мен. Кичээл эрттирип турда, оон чугаазы тода болгаш билдингир, орус-тыва

дылдарга кончук эки тайылбыр-лап бээр чаңылдыг. Черле билиг бээриниң талазы-биле дендии шыырак башкы чораан.

Ол барык 45 чылдың дур-гузунда өөрөдиге шугумунга бараан болган. Чымыштыг башкы ажылындан аңгыда ол суурнуң хөй-ниити ажылдарының эң-не идепкейжизи турган. Партияның XVII область конференциязының делегады, аревэ, СЭКП, комсо-мол кежигүнү бооп база СЭКП райкомунуң кежигүнүгө 4 катап, район Советиниң депутадынга 3 удаа сонгуткан. Хөй чылдар-да өөрөдиге шугумунга үре-түнелдиг, ак сеткилдиг ажылы дээш 1964 чылда «РСФСР-ниң улус өөрөдигезиниң тергенин» хөрек демдээ, 1969 чылда Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Хүндүлел бижии база В.И. Ленинниң юбилей медалы-биле шаңнаткан. Ол-ла чылын алдарлыг башкы-ның адын Өвүр кожуунуң хүндүлүг ажилдакчыларының кызыл дептеринче, 1974 чыл-да республиканың хүндүлүг хамаатыларының номунче кири-ген. 1976 чылда «Хүндүлелдин демдээ» ордени, 1985 чылда «Күш-ажылдың хоочуну» медалы,

ол ышкаш СЭКП Төп коми-болгаш ССРЭ-ниң Чыр-кын яамызының Хүндүл-тери-биле шаңнаткан.

Владимир Чактар-оонун ишти Дары-Сүрү-рааевна биле он дөрт-рыгны төлөптиг кижилер өстүрүп, эртем-билиге геннер. Оларның аразың башкы, экономист, инженер кымнарны чок дээр. У-шупту аңгы-башка өг-чурттап чоруурлар. А-изин басып, башкы ме-шилип алган оолдары Ал-биле Дмитрий Дус-Даг-школаларында бөгүнге ажилдап турар.

Бо хире хөй чылдар-лар өөрөдип, кижизидип башкының адын Чаа-Суур-зынга 5 чыл бурунгаар тыва Владимир Шарый-оол школа тургустунганындан чылын ноябрь 4-те дем-Төөгүлүг байырлагга до-лары идепкейлиг кижил-дээрзинге школаның башкы-бүзүрөп, манап турар. Ын-алдар атка чедир ажилда-чун башкывыс дег ажил-га ынак болуп, эртем-би-чүткүп чоруулуңар.

Ася Тю-

Фото-чурукту ар-

ТЫВАНЫҢ В. КӨК-ООЛ АТТЫГ НАЦИОНАЛ ХӨГЖҮМ-ШИИ ТЕАТРЫНГА ЧОГААДЫКЧЫ КЕЖЭ

«ЧУРТТАЛГАМНЫҢ ҮДЫКТАРЫ»

Шак мындыг аттыг чогаадыкчы кезээзин артист, чогаалчы, журналист Александр ШОЮН ыдык чонунга бараалгадыр деп белеткенип турар. Ол кезээни бодунуң чогаа-дыкчы ажылының 40 чылынга болгаш чурттап келген амыдыралының бышкан назынынга тураскааткан. Кезээге ясли-садик уругларын-дан эгелээш, Тываның национал хөгжүм-шии театрының, Национал оркестрнин улустуң, алдарлыг болгаш талантылыг артистери, тыва эстраданың, «Анай-Хаак» студиязының сылдыс-

тары киржир. Ол ышкаш кезээге Александр Сан-ооловичиниң хайыралыг ыдыктары — төлү эш-өөрү-биле боттарының уран-талан-зын бараалгадыр. Улуг уруу Кулчаана ШОЮН-ус-шевер ажылдарының көрүлдөзи болгаш өг-даа онзагай көргүзүглери ыдык көрүкчүлөр манап турар.

Эргим «Шынның» номчукчулары! Чогаа-дыкчы кезээге сонугалдыгларны тавы-чалап, манап тур.

МАСТЕР-КЛАССТАРНЫ ЭРТТИРГЕННЕР

Фоторепортаж

Тыва Республиканың Баштыңы Ш.В. Кара-оолдун Туяна-биле чугаалажып турары.

Эрткен неделя бистиң республиканың найысылгалыг кончук чугула болушкуннар-биле демдеглеттинген. Ол дээрже Тыва черге эң-не бир дугаарында ажыттынган Кызылдың 1 дугаар школазының 100 чыл болган оюн-тураскааткан байырлыг хурал. Ол школага аңгы-аңгы чылдарда 2 Совет Эвилелиниң Маадыры Михаил Бухтуев биле Николай Макаренко, а ооң соонда айбың үеде Россия Федерациязының Маадыры апарган Сергей Шойгу олар өренип турганнар.

Амгы үеде Россия Федерациязының апап сайыды, армия генералы Сергей Шойгу удуртулгазы-биле ажылдап турар ийин бүгү делегейде билдингир Александр аттыг Академиктиг ырының болгаш ы-самының хорун Тыва Республиканың чүүлүнүн алдарлыг ажылдакчызы, ияның улустун артизи, генерал-лейтенант Валерий Халилов удуртуп алгаш келгеш, дугаар школаның байырлалыг солун эртин көргүскен.

Тышкаш Шеригниң төп спортчу клубунун үннери — аңгы-аңгы чылдарда Олимп оюннарының чемпионнары, ат-сураглыг чупар Тывага кээп, бистиң республикада чылын ажыттынган «ЦСКА-Тыва» деп арның спортчу школазының ажылыг ажып, Кызылдың спортчу залдарына Тываның аныяк-өскенинге, спортчу-боттарының байлак арга-дуржулгазын адып берип, оларга ажыктыг мастер-тарны организаастап эрттиргеннер.

Оң соонда олар шупту Россия Федерацияның Камгалал яамызының удуртукчузу Шойгунун өренип чораан школазының айырлалыг хундүлүг аалчылар болуп кеннер. С.К. Шойгунун төрөөн Тыва-ын-акшылын, ооң хөгжүлдэи дээш сагыш чоруурун, чурттуң шериг спортчуларын тала-биле деткип чоруурун онзаалап аннар.

Чайын Рио-де-Жанейрога болган Олимп оюннарына ча адарыга команда-биле херээжен спортчулар аразыгга шаңналдыг черге төлөтүп болган, кожавыс Бурят-Агинск округ чурттут Дашидоржиеваны Тываның ча ада-шилдиндек командазының тренерлери, чылары эки билер, ооң-биле таныжар тар.

На школага өренип тургаш, архитектурун күзеп чораан. Ынчалза-даа ооң чуургалын өгбелериниң шаг-төөгүден мыдыралыгга ажыглап чорааны этели — ча адары чайгаар-ла хаара туду.

Ол 12 харлыг тургаш мастерге кан-ы, 13 харлыында мастери күүсеткен. Норполовна ча адарыга 2015 чылда өткөн спортчулар аразыгга делегей чемпион эдилекчизи, Россияның алдарлыг мастери.

Спортчу гимнастика Олимпий оюннарының ийи дакпыр чемпиону Светлана Хоркина школага өренип тургаш-ла, ада-иезинге дугалажып, янзы-бүрү кара ажылдарны кылып өөренген. Чүге дээрже ооң ада-иези бора-бүдүн чурттап чорааннар. Ынчангаш бичии Света чажындан тура-ла ада-иези эки чуртта-зын деп бодап, күзеп чораан. Ол күзелдерин херек кырында чедип алган. Ооң адын ам бүгү делегейниң спортчулары, гимнастары эки билер. Ол гимнастикага делегейниң болгаш Европаның 3-3 дакпыр чемпиону деп бедик аттың эдилекчизи.

Мооң мурнунда Олимпий оюннарына Россияның бобслейистери маргылдааның шаңналдыг черинче кирбейн турган. 2014 чылда Сочиге болган кышкы Олимпий оюннарына Дмитрий Труненок чүгө шаңналдыг чер эвес, а харын Россияның командазына бирги алдын медальды чаалап берген. Ол бичии тургаш чурукчу боорун күзеп, чурулга школазына өренип турган.

Ол амгы үеде «Аныяк армейжи» деп Бүгү-российжи шериг-патриотчу шимчээшкенин Төп штавының начальниги. Ынчангаш ол Кызылдың 1 дугаар школазының 100 чылдаанының бүдүүзүндө ол школага бистиң республикада бир дугаар «Аныяк армейжилер» класын тургускаш, оларның-биле кады театрның сценазынче марштал үнүп келгеш, клубтуң тугун байырланчыг байдалда ты-высты.

Грек-рим хүрешке 2004 чылда Пекинге болган Олимпий оюннарының чемпиону Алексей Мишин биле бо чылдың августа Рио-де-Жанейро хоорайга болган Олимпий оюннарына селемележир маргылдаага бирги черни алган Софья Великая өг-бүлө улус болду.

Олар Пекинге болган Олимпиада соонда ханы таныжып, бот-боттарына ынакшып, найыралдыг өг-бүлени тутканнар. Амгы үеде оларның бичии огул ноябрь айда 3 харлаарын Софья Александровна чугаалааш, мооң мурнунда ындыг чугааны кымның-биле-даа үлөшпээнин чугаалады.

— Тыва чонунун чымчак сеткилдин, хүндүлээчелин самолетка Москвадан ужуп кел чыткаш-ла билип чордум. Чүге дээрже мен база Азия дикпе, Казахстанның Алма-Атага төрүттүнген болгаш, ол чаңчылды эки билер мен — деп, Софья Великая түңнелинде чугаалады.

Төп телевидениениң «Россия-1», «Россия-24» каналдарының спортчу тайылбыр-лакчызы Дмитрий Губерниевти танывас кижик чок. Ооң адын бүгү делегейниң спорт тайылбырлакчылары эки билер. Эң ылаңгыя биатлон спортунун аарыкчылары ону эки таныыр. Ол Кызылдың 1 дугаар школазының 100 чылдаан байырлалын школаның директору-биле кады башкарып эрттирдилер. Билдингир журналисттиң чылыг холун тудар аас-кежик меңээ база таварышты.

Владимир ЧАДАМБА.

Авторнун тырттырган чуруктары.

Кызылдың бир дугаар школазының 100 чылдаан оюнда Д. Труненок ол школаның «Аныяк армейжилер» класы-биле сценада марштал турары.

С.Великаяның Иван Ярыгин аттыг спорт комплекзинде бичии гимнастар-биле ужуражылгасы.

А.Мишиниң «Херел» спорт залына мөгелерге аргаларны айтып берип турары.

Ат-алдарлыг, сураглыг спортчулар-биле ужуражылга үезинде.

ЧАРЛАЛ

РЕКЛАМА

ЧАРЛАЛ

РЕКЛАМА

ЧАРЛАЛ

О ПРОВЕДЕНИИ АУКЦИОНА НА ПРАВО ЗАКЛЮЧЕНИЯ ДОГОВОРА КУПЛИ-ПРОДАЖИ ЗЕМЕЛЬНОГО УЧАСТКА НА ТЕРРИТОРИИ ГОРОДСКОГО ПОСЕЛЕНИЯ ГОРОД ЧАДАН ДЗУН-ХЕМЧИКСКОГО КОЖУУНА РЕСПУБЛИКИ ТЫВА

ИНФОРМАЦИОННОЕ СООБЩЕНИЕ «По продаже земельного участка на территории городского поселения город Чадан Дзун-Хемчикского кожууна Республики Тыва»

Торги проводятся на основании постановления председателя администрации городского поселения город Чадан от 02.02.2016 года № 27.
Организатор: Администрация городского поселения город Чадан
Характеристика объекта и условия торгов:

Лот №	Наименование	Местонахождение земельного участка	Категория земель	Кадастровый номер	Разрешенное использование земельного участка	Площадь, кв.м	Форма подачи предложений о цене	Способ продажи	Начальная цена (тыс.руб. по отчету независимой оценки без учета НДС)
1	Земельный участок	город Чадан, улица Подгорная, д. 18	Земли населенных пунктов	17:03:0601166:125	для ведения личного подсобного хозяйства	1880	Открытая форма	Открытый аукцион	13500
2	Земельный участок	город Чадан, улица Подгорная, д. 18а	Земли населенных пунктов	17:03:0601166:123	для ведения личного подсобного хозяйства	2000	Открытая форма	Открытый аукцион	13800
3	Земельный участок	город Чадан, улица Подгорная, д. 18б	Земли населенных пунктов	17:03:0601166:124	для ведения личного подсобного хозяйства	1119	Открытая форма	Открытый аукцион	10540
4	Земельный участок	город Чадан, улица Подгорная, д. 18 в	Земли населенных пунктов	17:03:0601166:126	для ведения личного подсобного хозяйства	2000	Открытая форма	Открытый аукцион	12300
5	Земельный участок	город Чадан, улица Подгорная, д. 18 д	Земли населенных пунктов	17:03:0601166:130	для ведения личного подсобного хозяйства	2000	Открытая форма	Открытый аукцион	12300
6	Земельный участок	город Чадан, улица Подгорная, д. 18 ж	Земли населенных пунктов	17:03:0601166:129	для ведения личного подсобного хозяйства	1405	Открытая форма	Открытый аукцион	11100
7	Земельный участок	город Чадан, улица Подгорная, д. 18 з	Земли населенных пунктов	17:03:0601166:127	для ведения личного подсобного хозяйства	1409	Открытая форма	Открытый аукцион	11100
8	Земельный участок	город Чадан, улица Подгорная, д. 18 г	Земли населенных пунктов	17:03:0601166:128	для ведения личного подсобного хозяйства	2000	Открытая форма	Открытый аукцион	12300

Тывада бир дугаар Бүгү-российжи делгелге-ярмарка «СИБИРЯЧКА»

НОВАЯ 4-тен 6-га ЧЕДИР «СУБЕДЕЙ» СПОРТ КОМПЛЕКЗИНЧЕ САДЫП АЛЫКЧЫЛАРНЫ ЧАЛАП ТУР.

Тел: 8-923-249-64-99

Порядок оформления и участие в аукционе:

Для участия необходимо подать заявку в Администрацию гпг.Чадан Дзун-Хемчикского кожууна Республики Тыва в кабинет №5 специалисту по УМИ по форме утвержденной организатором торгов. Заявки на участие принимаются ежедневно с 09:00 ч. до 16:00 ч., с даты публикации по 21.03.2016 г.

Претендент имеет право отозвать принятую организатором торгов заявку до окончания срока приема заявок, уведомив об этом (в письменной форме) организатора торгов.

Подробное ознакомление с условиями проведения аукциона, выдача аукционной документации производится в дни приема заявок по адресу: Администрация городского поселения город Чадан, кабинет №5 с 09.00 до 16.00 (обед с 12.00 до 13.00). Контактные телефоны: 8 (39434) 21-3-48.

Порядок ознакомления с предметом торгов: осмотр земельного участка производится самостоятельно на месте расположения земельного участка.

Документы, необходимые для участия в аукционе:

Одновременно с заявкой претенденты представляют платежный документ с отметкой банка об исполнении, подтверждающий внесение задатка;

— юридические лица:

прилагают к заявке нотариально заверенные копии учредительных документов и свидетельства о государственной регистрации юридического лица, а также выписку из решения уполномоченного органа юридического лица о совершении сделки (если это необходимо в соответствии с учредительными документами претендента и законодательством государства, в котором зарегистрирован претендент).

— физические лица предъявляют документ, удостоверяющий личность, представляют копии всех его листов.

В случае, если от имени претендента действует его представитель по доверенности, к заявке должна быть приложена доверенность на осуществление действий от имени претендента, оформленная в установленном порядке, или нотариально заверенная копия такой доверенности.

Все листы документов, представляемых одновременно с заявкой должны быть прошиты, пронумерованы, скреплены печатью претендента (для юридического лица) и подписаны претендентом или его представителем.

К данным документам также прилагается копия.

Срок заключения договора купли-продажи.

В течение тридцати дней с даты торгов с победителем заключается договор купли-продажи, полная оплата по договору в течение пяти рабочих дней с даты торгов.

Внесение задатка не требуется.

Исполнение обязанностей по внесению задатка третьим лицам не допускается.

Сумма задатка возвращается победителю аукциона, в течение трех рабочих дней после подведения итогов аукциона. Задаток победителем, засчитывается в оплату земельного участка. При уклонении победителя от заключения договора задаток ему не возвращается и засчитывается в пользу аукциона, который сделал предложение о цене предмета аукциона, принятое победителем аукциона.

В случае, если по окончании срока приема заявок на участие в аукционе подана заявка на участие в аукционе или одна заявка на участие в аукционе, считается несостоявшимся. Если единственная заявка на участие в аукционе и заявка на участие в аукционе соответствуют всем условиям аукциона, уполномоченный орган десяти дней со дня рассмотрения заявки направляется заявителю три подписанного проекта договора купли-продажи, с которым договор купли-продажи земельного участка заключается по начальной цене предмета торгов.

Срок принятия решения об отказе от торгов: Решение об отказе в проведении торгов может быть принято Организатором торгов в соответствии с действующим законодательством РФ.

Место и дата проведения торгов: Администрация гпг. Чадан Дзун-Хемчикского кожууна Республики Тыва, находящаяся по адресу: Республика Тыва, г. Чадан, ул. Л. Чогууна, 21.03.2016 года в 10:00 ч. (время местного времени).

«ШЫН»

ТУРГУЗУКЧУЗУ:
Тыва Республиканың
Информатизация болгаш харылзаа
ямызы.

Кол редактор
А.С. ШОЮН

Редакцияның болгаш үндүрүкчүнүн
адреси: 667000. Кызыл хоорай,
Красноармейская, 100.

РЕДАКЦИЈАНЫҢ ТЕЛЕФОННАРЫ: Кол редактор А. С. Шойун — 2-01-35.
Кол редакторунун ораакчызы А. М. Саая — 2-17-91.
Секретарь А. А. Эртин — 2-30-69; тел/факс (394-22) 2-30-69.
Бухгалтерия, реклама, чарлал килдизи (Н.Б.Б. Оюн, А.А. Лагзы) — 2-18-10.
РЕДАКЦИЈАНЫҢ КИЛДИСТЕРИ:
Нийтилер-политиктиг (редактору Ш.М. Суван, корр. А.Д. Даржаа),
Экономика, үлөтүр болгаш көдээ ажыл-агый (редактору Д.С. Монгуш,
корр. С.А. Даргын-оол),
Социал айтырыглар (редактору Н.С. Эрзеп, корр. А.Н. Соян, Ш.Н. Ховалыг),
Культура, чогаал, медээлер база спорт килдизи (редактору С.Ө. Ооржак,
корр. А.Д.Б. Базыр-оол),
Очулга (редактору Д.И. Чыдым, очулдурукчу А.К. Ооржак),
Фотокорреспондент В.Ф. Чадамба,
Солун чыскаакчылары С.Н. Монгуш, А.К. Ооржак,
Корректорлар А.Ч. Чамзырын, Ч.Н. Мачык,
Нийти телефон — 2-30-69.

Расч. счет № 40603810900004000277
Корр.счёт № 30101810500000000735
БИК 049304735 ИНН 1701008465
КПП 170101001
ОАО АБ «Народный Банк Республики Тыва»
г. Кызыл.

Харылзаа, информация технология-
лары болгаш массалыг коммуникация-
лар адырынга хайгарал талазы-биле
Федералдыг албанын Тыва Республика
талазы-биле эргелели «Шын» солунну
2012 чылдың декабрь 3-те бүртүккөн.
Херечилелдин дугаары — ПИ № ТУ17-
00088.

Солуну «Тываполиграф» ААН-ге
(Кызыл, Шетинкин болгаш Крайнев)
Солунда парлаттыг материал
торларын бодолдары редакцияны
дүүшпейн барып болур. Айыттыг
өскө-даа фактылары, дыңдыгылары
боттары харылзаа.

Солун келбейн барганда, 3-14-с
долгаар.
Чагыдылган индекс: хуу юккелер
организацияларга — 31730
Солун неделяда үш каттап үнөр.
Хемчээли 2 парлаар ама. Тираж 43.
Номерни парлап дугаары: 21.00,
херек кырында — 18.00.